

Toimintaohje seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja hyväksikäytön estämiseksi Suomen ortodoksisessa kirkossa

Synnit lasten viattomuutta vastaan ovat synneistä erityisen halveksuttavia. Mikään rikkomus Jumalaa kohtaan ei ole pahempaa eikä kirkon omalletunnolle sietämättömämpää kuin lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Kaikki Kristuksen ruumiin jäsenet on valjastettu suojelemaan lapsia seksuaaliselta väkivallalta, eikä ole kuviteltavissa tilannetta, jossa kirkon jäsen saisi tietää lapsen hyväksikäytöstä eikä välittömästi ilmoittaisi asiasta sekä esivallalle että paikalliselle piispalle. Lisäksi jokaisen uskollisen kristityn on yhtä ehdottomasti paljastettava ne, jotka salaavat vastaavien rikosten julkituloa tai suojelevat tekijää lailliselta rangaistukselta. (Maailman elämän edestä § 16)

Johdanto

Vuoden 2021 kirkolliskokouksen päätöksen mukaan kirkollishallituksen tuli nimetä työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia kirkolle toimintaohje seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja hyväksikäytön estämiseksi Suomen ortodoksisessa kirkossa.

Vuoden 2021 kirkolliskokouksen mietinnön mukaan ohjeistukseen oli sisällytettävä muun muassa: Lapsen ja aikuisen seksuaalisen hyväksikäytön määrittely ja sen tunnistaminen, nollatoleranssin toteaminen kirkon sisällä ja jokaisen toimintayksikön ennaltaehkäisemisohteet. Toimintaohjeessa tulee olla myös selvästi, miten toimitaan epäilyksen syntyessä ja ketkä toimivat missäkin roolissa (viestintä, vastuuhenkilöt).

Seksuaalisen hyväksikäytön ja häirinnän nollatoleranssi on itsestään selvä asia. Jokainen epäily on saatettava lain mukaisesti viranomaisten tietoon riippumatta epäillyn tai uhrin asemasta kirkossa. Tämän lisäksi ortodoksinen kirkko tarvitsee niin työyhteisöille kuin seurakuntayhteisöille toimintaohjeet ja tietoutta seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Tärkeää on tunnistaa tilanteet, joissa seksuaalista häirintää tai jopa hyväksikäyttöä voi tapahtua ja kuinka toimia näiden välttämiseksi.

Seksuaalirikoslainsäädäntö on kiristymässä seksuaalirikosten suhteen vuoden 2023 alusta. Tämä ohje perustuu HE13/2022, hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikollisia koskevaksi lainsäädännöksi, joka on asiantuntijakuulemisvaiheessa 2.5.2022.

Kirkollishallituksen päätöksen mukaan kaikkien eri yksiköiden tulee raportoida alueensa piispoille ohjeistuksen käyttöönotosta syyskuun 2022 mennessä.

Tässä ohjeessa siteerataan linkkeineen eri tahojen määritelmiä ja ohjeita seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Näin kirkon toimijoilla on pääsy yhteiskunnassa saatavilla olevan tiedon ja tukiverkostojen pariin. Tutustumista näihin suositellaan vahvasti jo

ennalta, jotta oikeat toimintatavat ovat selvillä mahdollisten epäilyjen tullessa ajankohtaisiksi ja jotta paikalliset toimintaohjeet noudattavat yleisiä käytäntöjä. Tämän toimintaohjeen liitteenä on huoneentaulu laitettavaksi seurakunnan ja järjestöjen toimitiloihin (Liite 1).

1. Seksuaalisen häirinnän määritelmä ja tunnusmerkit

[Väestöliitto](#) konkretisoi seksuaalista häirintää seuraavasti:

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä käytöstä, joka ei ole toivottua seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuneen näkökulmasta. Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevat eleet ja ilmeet, seksuaalisesti latautuneet puheet, vitsit tai ehdotukset vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat intiimit huomautukset tai kysymykset, kun nämä teot tarkoituksella tai tosiasiallisesti loukkaavat henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Mikäli edellä mainitut teot kohdistuvat suojaikärajan alla olevaan, voi silloin täytyä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit.

Myös sukupuoleen perustuva syrjintä on kiellettyä. [Rikosuhripäivystyksen](#) sivuilta:

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat tasa-arvolain mukaan syrjintää ja sellaisena kiellettyä. Tasa-arvolaisissa myös määritellään tällainen häirintä. Se voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä ei toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri

[Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen resurssisivu.](#)

Uudistuva lainsäädäntö ([HE13/2022](#)) määrittelee seksuaalisesta ahdistelusta seuraavaa:

*”Seksuaalisella ahdistelulla tarkoitetaan **koskettelemalla tai muilla niihin vakavuudeltaan rinnastettavilla tavoilla tehtyjä seksuaalisia tekoja**, jotka ovat omiaan loukkaamaan toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta.”*

Tekojen tulee olla toistuvia ja kosketteluun vakavuuteen rinnastettavia. Tällaisia tekoja voidaan tehdä sanallisesti, lähettämällä tai esittämällä viestin tai kuvan, ottamalla kuvan itseään paljastamalla. Seksuaalista ahdistelua on koskettelu, joka loukkaa henkilön itsemääräämisoikeutta. Myös ”hävyttömyyksen puhuminen” riittää. Eri ihmiset kokevat eri asiat loukkaavina. Tahallinen ahdistelu ja tietoinen puhuminen on rangaistavaa.

2. Seksuaalisen hyväksikäytön määritelmä ja tunnusmerkit

Kursiivitekstiosiot ovat tulevasta lakiesityksestä.

*”Seksuaalinen hyväksikäyttö koskee tekoja, joissa **tekijä saa asemaansa hyväksikäyttäen erityisessä heikommassa tai haavoittuvassa asemassa olevan henkilön osallistumaan sukupuoliyhteyteen tai seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon**”*

Edellä mainitussa tapauksessa **uhri on alle 18-vuotias** ja tekijän määräysvallan tai valvonnan alainen tai hän on muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa asemassa tekijäänsä nähden. Tähän liittyviä toimintamuotoja ovat muun muassa taide-, liikunta-, käsityö ja urheiluharrastukset, järjestötoiminta, kieltenopetus ja muu vastaava harrastus-, kerho-, kurssi- tai vapaaehtois- sekä leiritoiminta. Näin ollen seurakunnallinen toiminta kuuluu määritelmän piiriin.

Huolen herätessä on velvollisuus suojella alaikäistä. Kuka tahansa voi tehdä verkossa **huoli-ilmoituksen**. Huoli-ilmoitus tehdään aina paikalliseen sosiaalitoimeen. Jos asia on kiireellinen, soita virka-aikana lastensuojeluun tai aikuissosiaalityöhön. Näin asia siirtyy ammattilaiselle.

Kun olet huolissasi lapsen, aikuisen tai iäkkään henkilön huolenpidosta, terveydestä tai turvallisuudesta – ota yhteyttä.

”Henkilön on sanallisesti ilmaistava vapaaehtoisuus tekoon.” Seksuaaliseksi hyväksikäyttöksi katsotaan jo sanallinen taivuttelu ja aktiivinen toiminta esimerkiksi seksuaalisten kuvien näyttäminen ja itsensä paljastaminen. Toiminnan on oltava jatkuvaa. Jos toiminta on ollut vakavaa, yksikin teko riittää täyttämään seksuaalisen hyväksikäytön kriteerit.

*”Tekijä on **toiseen osapuoleen nähden erityisessä valta-asemassa** ja hän tätä asemaansa väärinkäyttää. Valta-aseman perustetta ei olisi säännöksessä rajattu, mutta valta-aseman tulisi olla merkitykseltään erityisen suuri.”*

Eriyistä valta-asemaa tarkoittavat suhteet ovat esimerkiksi erilaiset työsuhteet, taloudelliset valtasuhteet, henkinen auktoriteetti ja muu henkinen valta-asema sekä käytännön avun tarpeeseen perustuvat valtasuhteet. Näin esimerkiksi papin ja seurakuntalaisen suhteessa kyseessä on papin erityinen valta-asema.

3. Netissä tapahtuva hyväksikäyttö ja häirintä (grooming)

Grooming tarkoittaa lapsen tai nuoren houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin. Sanalle ei ole vielä vakiintunutta suomenkielistä vastinetta, ilmiöstä on käytetty ilmauksia seksiin houkuttelu, nettihoukuttelu ja nettiviettäminen.

Terminä grooming määritellään törkeäksi väkivallan muodoksi, jossa täysi-ikäinen käyttää hyväkseen lasta nopeasti etenevällä viestittelyllä. Aikuinen pyrkii saavuttamaan kohteensa luottamuksen ja saamaan lapsen tai nuoren estotason laskemaan. Manipuloiva käytös voi ilmetä esimerkiksi ehdotteluna tai pakottamisena kuvien ja viestien lähettämiseen, painostamisena keskustelujen salaamiseen tai houkuttelemisena fyysiseen tapaamiseen, jossa viesteillä tapahtuneet ehdotukset olisi mahdollista toteuttaa. Groomingia tapahtuu kaikilla sosiaalisilla alustoilla, joissa lapset ja nuoret viettävät aikaa.

Seurakunta tai kirkon muu toimija voi ohjeistaa lapsia ja nuoria käyttämään älylaitteitaan turvallisiin tarkoituksiin. Seurakunnalla on mahdollisuus olla mediakasvatusta tarjoava yhteisö ja tiedottaa lapsia ja nuoria netissä tapahtuvista hyväksikäytöistä ja häirinnästä, sekä groomingista. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä.

Jos joku yrittää houkutellessa lasta tai nuorta seksuaalisiin tarkoituksiin, hän saattaa:

[Pelastakaalapsit](#)

- sinnikkäästi yrittää saada lasta viestittelemään ja/tai jakamaan kuviaan
- lähettää lapselle paljon viestejä ja pyytää pitämään keskustelut salassa
- yrittää ohjata lapsen chat- tai pelialustoilta tai vastaavilta yksityisiin kanaviin
- kehua lapsen ulkonäköä tai kysyä, onko hän koskaan suudellut
- pyytää että lapsi jakaa salaisuuksia tai henkilökohtaisia tietoja, kuten osoitteen tai koulun nimen
- pyytää lasta olemaan yhteydessä jatkuvasti ja kertomaan, missä hän on
- lähettää seksuaalissävytteisiä viestejä ja/tai pornografista kuvamateriaalia
- uhkailla ja kiristää lasta lähettämään seksuaalissävytteisiä kuvia itsestään
- uhata jakaa lapsen kuvia nettiin tai näyttää ne lapsen tutuille, jos hän ei lähetä niitä lisää
- uhata lasta väkivallalla

Groomingia tapahtuu netissä ja netin ulkopuolella, eikä lapsi tai nuori voi aina ymmärtää missä sovinnaisuuden raja ylittyy ja muuttuu häiritseväksi. Painostava viestittely aiheuttaa tarkoituksellista pelkoa, jolloin kieltäytyminen voi aiheuttaa suurta syyllisyyden tunnetta ja häpeää vieraan ihmisen auktoriteettia kohtaan.

Aiheesta tarkemmin [Pelastakaa Lapset ry:n](#) sivuilta.

4. Seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön ennaltaehkäisy

[Työterveyslaitoksen ohjeet](#) seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ennaltaehkäisemisestä työyhteisöissä ovat selkeät. Samat ohjeet ovat voimassa seurakuntien ja järjestöjen toiminnassa. Ohjeen näkyvillä olo tekee selväksi, että työpaikalla on häirintään liittyen nollatoleranssi.

Seksuaalinen häirintä on yleistä. Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin mukaan seksuaalista häirintää kahden viime vuoden aikana oli kokenut 39 prosenttia naisista ja 17 prosenttia miehistä. Aineistosta tehdyn tilastollisen analyysin perusteella **naissukupuoli, nuori ikä, vähemmistöön kuuluminen ja pienituloisuus lisäsivät riskiä merkittäväällä tavalla.**

Työnantajan tulee huolehtia siitä, ettei työntekijä joudu seurakunnan ja järjestöjen työelämässä seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan häirinnän kohteeksi. Vastuu häirinnän poistamisesta siirtyy työnantajalle siinä vaiheessa, kun työnantaja on saanut tiedon työntekijän kokemasta häirinnästä.

Seksuaalisesta häirinnästä työelämästä voidaan rangaista rikoslain 47 luvun 3 §:n mukaan työsyryntänä. Tällöin lähtökohtana on tasa-arvolain mukainen seksuaalisen häirinnän käsite, joka on laajempi kuin rikoslain käsite. Ennaltaehkäisytyössä ovat apuna häirintäyhdyshenkilöt.

Seksuaalinen häirinnän tai – hyväksikäytön tapaukset ovat aina kriisitilanteita työpaikalla. Suurin kriisi on toiminnan kohteeksi joutuneelle. Näiden tilanteiden käsittelyyn on tarjolla materiaalia, jonka olemassaolosta työpaikoilla pitäisi keskustella henkilökunnan kokouksissa. Työterveys antaa opastusta ja koulutusta tarvittaessa.

Vastaavat ohjeet ovat voimassa soveltuvin osin koko seurakuntayhteisössä. Yhteisö, vaikkapa harrastepiiri, jossa häirintää tai hyväksikäyttöä on tapahtunut, tarvitsee kriisiapua. Asioiden esillä pitäminen on tärkeää ennaltaehkäisevää työtä. Kussakin yhteisössä osana seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön ennaltaehkäisyä käydään läpi käytännöt esim. lapsen kanssa kahden kesken käytävien keskustelujen järjestelyistä, jotta tilanne on turvallinen puolin ja toisin.

Häirintäyhteyshenkilönä toimivat työterveyden ammattilaiset, työterveyshoitaja, psykologi ja lääkäri.

Huoneentaulun laajennettu sisältö

Jos herää epäily seksuaalisesta häirinnästä, tai hyväksikäytöstä:

- 1. Tiedosta, että asioista on lupa puhua.** Luottamuksen ylläpitäminen on viisasta ennaltaehkäisyä, sillä avoin ja kannustava ilmapiiri tukee häirinnän kohteeksi joutunutta kertomaan kokemastaan. Työnantajan on henkilökunnan kokouksissa ja kehityskeskusteluissa tuotava esille, että seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ovat rikoksia, jotka pitää tuoda esille. Koska etenkin seksuaalinen hyväksikäyttö on vaikea ja arkaluontoinen asia, työyhteisön tulee osoittaa useita yhteyshenkilöitä, joille uhri voi ilmoittaa häirinnästä. Lähiesimies ei ole aina sopivin vaihtoehto. (taitossa keskellä, siitä pallukat eri värein)
- 2. Jos olet häirinnän kohteena,** kerro häiritsijälle, että hänen käyttöksensä tuntuu ikävältä. **Pyydä häntä lopettamaan** ja poistu tilanteesta, jos voit. Ihmisillä on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on seksuaalista häirintää (esim. vihjailevat eleet ja ilmeet, härskit vitsit). Jos koet sinuun kohdistuvan toiminnan häirintänä, sano se ääneen. Jos häirintä jatkuu, kirjaa ylös mitä ja milloin on tapahtunut, keitä on ollut paikalla ja mitä on sanottu. Tämä helpottaa asian käsittelyä myöhemmin. Jos epäilet **toiseen kohdistuvaa häirintää tai hyväksikäyttöä, puutu siihen.** Pelastakaa lapset ry:llä on [kriisichat](#), josta nuori saa välitöntä keskusteluapua turvallisesti. Äkillisessä kriisissä olevan [nuoren kohtaaminen](#).
- 3. Kohdatessasi häirinnän kohteeksi joutuneen, ja tulet tietoiseksi häirinnän epäilystä, pysy rauhallisena. Kuuntele uhria** huolellisesti, äläkä kyseenalaista henkilön kertomaa asiaa. Traumatisoiva tapahtuma uhkaa ihmisen uskomusjärjestelmää. Ihminen menettää hallinnantunteensa. Älä sano: ”tiedän mille sinusta tuntuu”, vaihtoehtona vaikka ”sen on täytynyt tuntua kamalalta”. Älä mitätöi. Älä pyri itse selvittämään asiaa enempiä, jos se kuuluu viranomaisille. Rikosten selvittely ei kuulu työnantajalle. Evankelis-luterilaisen kirkon [ohjeistus](#).

4. Jos olet itse rikoksen kohteena tai epäilet rikosta, ota välittömästi **yhteys viranomaiseen** (esim. terveyskeskus, poliisi, rikosuhripäivystys tai lastensuojelu). Työpaikalla tulee olla näkyvillä puhelinnumerot, joihin voi soittaa.

5. Toiminnasta vastaava henkilö tai esihenkilö tai **häirintäyhdyshenkilö(t)** ovat tarvittaessa apuna häirintään puuttumisessa. Työyhteisön kokouksissa tulee selvittää ennakkoon asioiden kulku ja kertoa mistä yhteyshenkilöiden ja viranomaisten yhteystiedot löytyvät. Häirintäyhdyshenkilöt ovat työterveyden ammattilaisia. Toiminta kuuluu työterveyden ennaltaehkäisevään palveluun. Työterveystiimit toimivat seurakuntien tukena. (Liite 1)